

NIJMEGEN SOCIOLOGY OF LAW WORKING PAPERS SERIES

2009/03

Ashley Terlouw

Wetenschappers en politiek, tussen
betrokkenheid en distantie

The Institute for Sociology of Law is part of the Law Faculty of the Radboud University Nijmegen. It has a long tradition of empirical research in the area of law and society. Special focuses are the legal professions, food safety regulation, migration law and anti-discrimination law. The researchers at the Institute have different disciplinary backgrounds (including law, sociology, anthropology, development studies, Middle Eastern studies) and much of their research is interdisciplinary.

The Nijmegen Sociology of Law Working Paper Series provides a vehicle for staff members, PhD students and fellows to rapidly disseminate their research results.

ISSN 2212-7844

Nijmegen Sociology of Law Working Papers Series 2009/03

Faculty of Law
Radboud University Nijmegen
P.O. Box 9049
6500 KK Nijmegen
The Netherlands

Editors Dr. Tetty Havinga, t.havinga@jur.ru.nl
 Friso Kulk MA LLM
 Dr. Anita Böcker

Lay-out Hannie van de Put

Cover photo Erik van 't Hullenaar

© 2009, Ashley Terlouw

url: www.ru.nl/rechten/SociologyofLawWorkingPapers

WETENSCHAPPERS EN POLITIEK, TUSSEN BETROKKENHEID EN DISTANTIE

*Ashley Terlouw**

INLEIDING

Wetenschappers maken deel uit van de samenleving. Hun werk kan gewenste, ongewenste, voorziene, onvoorziene, directe of indirecte effecten hebben, worden misbruikt of gebruikt, miskend of overschat. Sommige wetenschappers zijn gefrustreerd over de wijze waarop met hun resultaten wordt omgegaan, anderen houden zich ver van elk contact met de maatschappij en politiek, maar er zijn ook wetenschappers die niets liever doen dan optreden in Nova of Buitenhof, vaker met hun wijsheid dan met hun wetenschappelijke bevindingen. Voor weer anderen – zoals rechtssociologen – zijn maatschappij en politiek de bron van onderzoek. Hoe dan ook, vrijwel geen wetenschapper kan het zich tegenwoordig veroorloven om zich helemaal in zijn ivoren toren terug te trekken. Ook wetenschappers die pretenderen volledige distantie te bewaren, hebben tegen wil en dank invloed op de politiek, althans als hun bevindingen niet geheel van alle belang zijn ontbloeit.

In deze bijdrage zal ik de relatie tussen wetenschappers en politiek vanuit verschillende perspectieven bekijken aan de hand van de vraag hoe wetenschappers hun plaats moeten bepalen tussen betrokkenheid en distantie. Daarbij zal ik een paar heikele kwesties bespreken zoals: hebben wetenschappers invloed op de politiek, moeten zij invloed hebben en welke ethische problemen doen zich voor bij een nauwe relatie tussen politici en wetenschappers? Van een wetenschapper verwacht men een wetenschappelijk op onderzoek gebaseerd verhaal, maar deze bijdrage is niet gebaseerd op eigen onderzoek, maar op eigen ervaring en observatie en op wat door anderen over het onderwerp is geschreven. De termen wetenschapper en politicus zal ik niet nader definiëren, ik gebruik ze in zeer ruime zin. Onder politicus versta ik zowel parlementariërs als bewindslieden en met wetenschappers doel ik soms ook op adviseurs. Bovendien zal ik verschillende normatieve uitspraken doen en stel ik me dus eigenlijk meer op als politicus dan als wetenschapper.

VERSCHIL POLITICI EN WETENSCHAPPERS

De verschillen tussen politici en wetenschappers zijn niet gering. Een belangrijk verschil bestaat uit de wijze waarop politici en wetenschappers omgaan met

* Deze tekst is gebaseerd op een college dat ik op 11 november 2008 gaf aan studenten politieke wetenschappen. a.terlouw@jur.ru.nl.

twijfel en onzekerheid. De wetenschap zoekt naar de waarheid en heeft dus de twijfel als grootste vriend. Voor wetenschappers is iets altijd slechts voorlopig waar of onwaar. Dit noemen we fallibilisme: het idee dat onze kennis onvolmaakt is, voorlopig, en bij nieuw bewijs moet worden herzien. Dit is essentieel voor wetenschap, maar politici met die houding zouden waarschijnlijk in passiviteit en besluiteloosheid vervallen.

De politiek zoekt naar het op dat moment haalbare, sluit compromissen en haat twijfel, die een onzekere indruk maakt op het publiek en de pers. Daarnaast is er de wijze waarop wordt omgegaan met onderling verschil van mening. Wetenschappers zijn het vaak eens maar zij cultiveren hun verschillen, hoewel die vaak slechts betrekking hebben op details. Ze zoeken de punten waarop ze van mening verschillen en vergroten die uit. Daarin vindt immers de wetenschap de meeste uitdaging. Ze bestrijden elkaar in beleefde termen met, als het goed is, als enig doel zich te scherpen en de wetenschap een stapje verder te brengen. Zij blijven intussen in hun ivoren torens tamelijk immuun voor kritiek van het grote publiek.

Politici bestrijden elkaar te vuur en te zwaard, in de schijnwerpers en vaak in grove bewoordingen. Ze hebben de tegenstrijdige taak om enerzijds hun achterban te laten zien waarin zij met betrekking tot de grote lijn van de andere partij verschillen en anderzijds besluitvaardig te zijn waardoor compromissen met hun tegenstanders onvermijdelijk zijn.

Vervolgens is er de factor tijd. Politici leven volgens de waan van de dag. Vandaag een bericht in de krant, morgen Kamervragen en bij voorkeur 's avonds in Netwerk. Immers, over anderhalf jaar zijn er alweer verkiezingen en het is onbetwist van belang dat politici ook daarmee rekening houden. Zonder voldoende stemmen kan het partijprogramma immers zeker niet worden uitgevoerd. Dit wordt ook wel het *democratisch ongeduld* genoemd.¹

Politici met regeringsverantwoordelijkheid moeten bovendien beslissen, hier en nu, ook als de feiten nog niet bekend zijn. Keldert het aandeel Fortis, dan kan er geen wetenschappelijke studie worden gemaakt van eventuele consequenties van eventuele ingrepen. In dat geval moet desnoods in het weekend een beslissing vallen want maandagmorgen opent de beurs.

Maar wetenschappers, wij 'benijdenswaardige' wetenschappers, hoeven eigenlijk nooit te beslissen, wetenschap is nooit klaar. Natuurlijk er is wel eens tijdsdruk, een publicatie moet verschijnen, een onderzoeksrapport ingeleverd maar als we nog niet alles weten, dan is er de uitweg van teksten als: 'naar ons voorlopig inzicht...', 'bij de huidige stand van de wetenschap...' of '...leent zich voor nader onderzoek'.

1 B.P. Vermeulen & R. Penninx, *Het democratisch ongeduld, de emancipatie en integratie van zes doelgroepen van het minderhedenbeleid*. 1994.

Een vierde, maar niet onbelangrijk punt: wetenschappers kunnen (met enige inspanning) de politiek wel volgen, politiek is immers generalistisch en daardoor vaak ook oppervlakkig. Bovendien doen politici hun best begrepen te worden: zij passen hun taal en presentatie aan op het grote publiek.

Politiek kan de wetenschap niet altijd, of waarschijnlijk zelfs meestal niet volgen. Wetenschap is specialistisch, wetenschappers houden zich bezig met het detail en vaak hebben zij er genoeg aan als zij door vakgenoten kunnen worden begrepen. Ik vermoed dat sommige wetenschappers zelfs koketteren met complex of zelfs elitair taalgebruik.

Tot slot, wetenschap is – als het goed is – rationeel. Gevoelens spelen in principe geen rol tenzij sprake is van onderzoek naar gevoelens. De wetenschapper schuwt bijvoeglijke naamwoorden.

Politici zijn vaak emotioneel, gevoelsmensen *pur sang*, die de kunst verstaan groots en meeslepend – vaak juist met veel hoogdravende bijvoeglijke naamwoorden – in te spelen op de gevoelens van de burger: soms inspirerend, soms gevaarlijk. Hier komt de meest wezenlijke botsing tussen wetenschap en politiek tot uiting. De wetenschapper minacht irrationele stellingen die niet op kennis berusten, of het moet gaan om gefundeerde/goed onderbouwde hypothesen. De politicus kan niets met wetenschappers die geen boodschap hebben aan irrationele behoeften en angsten die onder de bevolking leven. En irrationaliteit beheerst ons: we verlangen bijvoorbeeld van in Nederland afgestudeerde asielzoekers, die hier een baan hebben gevonden, dat zij eerst naar hun land van herkomst terugkeren om daar een verzoek om toelating te doen, maar tegelijkertijd zijn we naarstig op zoek naar dergelijke hooggekwalificeerde kennismigranten uit het buitenland.

De verschillen tussen wetenschappers en politici vloeien vanzelfsprekend voort uit de verschillende rollen die zij vervullen in de samenleving. Onderzoeken en beslissen zijn heel verschillende taken, maar zij raken elkaar. Politici doen er wijs aan zich te laten informeren door wetenschappers, zich te baseren op wetenschappelijke bevindingen. Wetenschappers horen zich bewust te zijn van hun maatschappelijke verantwoordelijkheid en zij horen, naar mijn stellige overtuiging, waar dat relevant is, politici te informeren over hun bevindingen en zelfs onderzoek te doen als politici dat onderzoek nodig hebben om een zorgvuldige beslissing te kunnen nemen. Maar hiermee loop ik vooruit op mijn conclusies. Ik wil u eerst een paar problemen presenteren, die voortvloeien uit de verschillen waarover ik het zojuist had.

RELATIE TUSSEN POLITIEK EN WETENSCHAP: A BAD HONEYMOON OF LIVING APART TOGETHER?

Robert K. Merton, schreef in 1945: *'The honeymoon of intellectuals and policy-makers is often nasty, brutish and short.'*² Dit klinkt als een politieke uitspraak.

Bij zo'n uitspraak zou een wetenschappers zich tenminste vier vragen stellen:

1. Is de relatie tussen wetenschap en politiek inderdaad zo slecht?
2. Waarom is dat zo?
3. Is het erg als die relatie slecht is? En zo ja,
4. Is verbetering mogelijk?

Wat betreft de eerste vraag: 'is de relatie tussen wetenschap en politiek inderdaad slecht?'. Er zijn voorbeelden van wederzijds onbegrip en van negeren of verkeerd gebruik van wetenschap. Zowel wetenschappers als politici maken zich daaraan schuldig. Zo stelde socioloog Koopmans naar aanleiding van het rapport van de commissie Blok dat de integratie mislukt was. 'Een ongehoorde generalisering' volgens zijn collega Duyvendak.³ Vergelijkbaar was de bewering van voormalig minister Verdonk dat er geen sprake was van discriminatie op de arbeidsmarkt ondanks overweldigend onderzoek waaruit blijkt dat zelfs een buitenlands klinkende achternaam de kansen op een baan al vermindert.⁴ Maar er zijn ook voorbeelden van goede samenwerking en communicatie. De uitspraak van Merton kan dus niet zomaar als waarheid worden geaccepteerd.

Het antwoord op de tweede vraag: 'als de communicatie slecht is, hoe komt dat dan?' ligt voor de hand: dat zou wel eens in belangrijke mate kunnen zijn toe te schrijven aan de genoemde verschillen tussen politici en wetenschappers. Die zijn groot en van dien aard dat botsingen onvermijdelijk zijn.

Het antwoord op de derde vraag 'is het erg als de relatie tussen politici en wetenschappers slecht is?', is evenmin zomaar bevestigend. Misschien is het beter als wetenschap en politiek twee gescheiden werelden zijn?

Om dat te illustreren, gebruik ik het voorbeeld van de wetenschapper Lysenko. Hij ontkenne het bestaan van genen en DNA en heeft daarmee de genetica in de voormalige Sovjet Unie jarenlang, om politieke redenen, met pseudowetenschap op een dwaalspoor gehouden. 'Het communistische systeem vond het een zeer onaantrekkelijke gedachte dat er in hun heilstaat erfelijke

2 R.K. Merton, (1945) 'Role of the Intellectual in Public Bureaucracy', *Social Forces*, Vol. 23, No. 4, p. 405-415 (geciteerd door G. Engbersen, 'De Omweg naar Santiago', in: *De januskop van het recht. Bijdragen aan het symposium gehouden ter gelegenheid van het 25-jarig hoogleraarschap van prof. mr. C.A. Groenendijk aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Radboud Universiteit Nijmegen*, Wolf Legal Publishers 2007, p. 53).

3 Vgl. B. de Hart & B. Prins, 'Onderzoeker tussen wetenschap en beleid. Verslag van Rondetafelgesprek 12 mei 2005', in: *20 jaar Migrantstudies, Tijdschrift voor Migratie- en Etnische studies*, Jubileumnummer 2005/4, p. 187.

4 *Idem*, p.187-188 en noot 4.

ziekten zouden bestaan, dus een bioloog die het bestaan van genen ontkende en de ontdekking van DNA negeerde, kon tot grote hoogte stijgen.⁵

Dit voorbeeld maakt twee dingen duidelijk:

1. Een wetenschapper mag geen concessies doen aan zijn wetenschappelijke bevindingen onder druk van wat politici, anderen of hijzelf wenselijk vinden, maar ook:
2. Politici mogen hun oren niet sluiten voor wetenschappelijke bevindingen die relevant zijn voor hun besluitvorming.

Maar daarmee zijn we er niet, een ander voorbeeld:

De Duitse wetenschapper Fritz Haber vond het gifgas uit dat in de Eerste Wereldoorlog zoveel slachtoffers maakte en dat aan de wieg stond van het Zyclon B waarmee in de Tweede Wereldoorlog miljoenen joden werden vergast. Haber had er geen enkel probleem mee dat hij met zijn wetenschappelijke resultaten de dood van zo velen op zijn geweten had. In een briefwisseling daarover tijdens de Eerste Wereldoorlog met een jongere chemicus Staudinger, die ervoor waarschuwde dat de vooruitgang van de scheikunde de oorlogsvoering ten kwade beïnvloedde, antwoordde Haber dat dergelijke ethische overwegingen een zaak voor politieke en militaire autoriteiten waren en niet voor wetenschappers en dat hij hoe dan ook volkomen gekant was tegen internationale verboden op het gebruik van gifgas.⁶

De ijzige Haber is een extreem voorbeeld van een gewetenloze wetenschapper die niet alleen onverschillig was over de gruwelijke gevolgen van zijn wetenschappelijk werk, maar zich zelfs beijverde om het gifgas nog doeltreffender te maken. Bovendien achtte hij zich er kennelijk zelfs voor verantwoordelijk dat zijn uitvinding werd ingezet. Niettemin zou zijn relatie met de toenmalige Duitse machthebbers een 'goed huwelijk' kunnen worden genoemd. Hij zette zijn wetenschappelijke talenten immers volledig in voor de maatschappij.

Toch luidt mijn antwoord op de derde vraag: ja, het is ernstig, als de relatie tussen wetenschap en politiek slecht is. Het is ernstig als politici de feiten niet willen zien omdat ze hun voorgenomen of ingezette beleid koste wat kost willen uitvoeren. Het is ernstig als wetenschappers hun bevindingen, of wat ze daarover naar buiten brengen, een beetje aanpassen opdat ze beter zullen vallen bij de regerende politici. Daarmee zijn niet alle problemen opgelost, de wetenschapper blijft, als het goed is, worstelen met vragen over zijn integriteit en over de maatschappelijke consequenties van zijn onderzoek. Oppenheimer

5 J.C. Terlouw, *Wetenschap en politiek. Living apart together*, oratie gehouden bij aanvaarding van het hoogleraarsambt aan de UvA, Amsterdam: AME Amsterdam study centre for the metropolitan environment 1997, p. 18.

6 Voorbeeld ontleend aan: J. Cornwell, *Hitlers wetenschappers. Wetenschap, oorlog en het duivelse pact*, 's-Gravenhage: Uitgeverij BZZTôH 2004, p. 64.

en de zijnen hebben, in tegenstelling tot Haber, grote ethische problemen gehad bij de vervaardiging van de atoombom en vooral na het werpen van deze bom op Hiroshima en Nagasaki. Op het vraagstuk van integriteit en verantwoordelijkheid zal ik straks nader ingaan.

De wenselijkheid van een goede relatie wil nog niet zeggen dat een huwelijk tussen politiek en wetenschap moet worden gesloten. Gescheiden werelden impliceren niet een slechte relatie. Een zekere distantie tussen politiek en wetenschap is uitstekend voor de onafhankelijkheid. Laat ieder zich in principe bij zijn leest houden en vanuit zijn zelfstandige positie en verantwoordelijkheid met de ander communiceren.

Die communicatie moet dan wel aan een aantal eisen voldoen, met name zal er wederzijds respect moeten zijn voor het verschil in functies. Politici mogen wetenschappers niet onder druk zetten om aan hun resultaten te morrelen. Wetenschappers moeten begrip hebben voor de tijdsdruk, de noodzaak tot compromissen sluiten, de emoties en irrationaliteit die de besluitvorming door politici zo complex maken. Wetenschappers moeten bovendien bescheiden zijn en zich realiseren dat de conclusies die zij over de werkelijkheid trekken niet noodzakelijkerwijs conclusies over gewenst handelen impliceren.

INTERMEDIARS EN INTERMEDIAIRE WETENSCHAP

De kloof tussen wetenschap en politiek wordt op verschillende manieren overbrugd. Een belangrijke rol daarbij spelen allerlei mensen en organisaties die politici adviseren, ik noem ze de intermediairs. Sommigen staan ver af van de politiek anderen zijn er nauw mee verweven.

Ik neem een paar voorbeelden onder de loep.

Om te beginnen wordt wetenschappers om hun visie gevraagd tijdens parlementaire hoorzittingen: Als de Tweede Kamer een hoorzitting houdt, is die op het eerste gezicht gericht op waarheidsvinding. In de praktijk is het echter vaak zo dat elk Kamerlid door een wetenschapper wil worden bevestigd in zijn opvatting.

Bij een hoorzitting over de gezinsherenigingsrichtlijn in het Duitse parlement zei een wetenschapper:

'Het systeem is dat alle politieke partijen hun eigen experts uitnodigen. Je weet al precies welke partij met welke experts zal komen. Ik ken de anderen, ik weet wat ze zullen zeggen, en de parlementariërs weten ook al wat ik ga zeggen, dus er is eigenlijk helemaal geen debat. Over het algemeen stellen de partijen alleen vragen aan hun eigen experts. Exact wetend wat de ant-

*woorden zullen zijn. Het is voor de pers, maar niet voor de inhoudelijke afweging.*⁷

Ik ga ervan uit dat het Nederlandse parlement in dit opzicht niet anders functioneert dan het Duitse. Een hoorzitting is in mijn ogen over het algemeen een ontmoeting van politiek en wetenschap met een hoog politiek en een laag wetenschappelijk gehalte. Het nut ervan acht ik niet groot. Het is een ritueel dat zijn belang veel meer ontleent aan het geven van de indruk dat er wordt geluisterd dan aan objectieve wetenschappelijke voorlichting van Kamerleden. Wetenschappers die aan een hoorzitting deelnemen, moeten zich ervan bewust zijn dat zij vooral worden gebruikt om de besluitvorming te legitimeren. Hoorzittingen kunnen soms echter toch een goede gelegenheid bieden aan wetenschappers om hun expertise over het voetlicht te brengen. Als ze hun bevindingen helder verwoorden en goed onderbouwen, zal het lastig zijn voor de politiek om ze naar eigen inzicht in te kleuren of zelfs te negeren. Als wetenschappers dan ook nog zorgen voor hun eigen publiciteit zal dat misbruik van de bevindingen helpen voorkomen.

En dan heb je wetenschappelijke bureaus van politieke partijen, zoals de Evert Vermeer Stichting en de Telders Stichting. Het is een typisch Nederlands verschijnsel dat politieke partijen over een eigen 'wetenschappelijk instituut' beschikken. Nergens in Europa bestaan dergelijke stichtingen die worden gesubsidieerd door de overheid. In het buitenland geven politieke partijen opdracht aan universiteiten of commerciële onderzoeksbureaus om politiek-wetenschappelijk (of moet ik zeggen: pseudo-wetenschappelijk) onderzoek te verrichten. De missie van een wetenschappelijk instituut is een brug slaan tussen wetenschap en politiek en het stimuleren van (nieuwe) gedachtevorming zowel binnen politieke partijen als in de samenleving. Het instituut voert deze missie uit door het verrichten van (vooral) toegepast onderzoek. Daarbij wordt gebruik gemaakt van fundamenteel onderzoek dat is verricht door derden, bijvoorbeeld door universiteiten. Dit fundamenteel onderzoek wordt omgezet in toepasbare kennis waarmee concrete maatschappelijke vragen beantwoord kunnen worden. Wetenschappelijke instituten gaan een stapje verder dan reguliere onderzoeksbureaus. Ze beperken zich niet tot de resultaten van het onderzoek maar motiveren ook de beleidsrichting die op basis van deze resultaten kan worden ingeslagen. Vaak spelen ze een belangrijke rol bij het opstellen van verkiezingsprogramma's.

Enige twijfel bij het wetenschappelijk karakter van het onderzoek van deze bureaus is gegrond. Het onderzoek dat zij verrichten, wordt immers verricht vanuit een bepaald politiek gezichtspunt en dat is niet waarde vrij. Als het wel

⁷ Voorbeeld ontleend aan T. Strik, promovenda bij het Centrum voor Migratierecht, Radboud Universiteit Nijmegen en lid van de Eerste Kamer, fractie GroenLinks.

om waardevrij onderzoek gaat, dan kan het net zo goed worden uitbested. Het onderzoek van wetenschappelijke bureaus van politieke partijen zal altijd een politieke component hebben. Een voordeel van dergelijke wetenschappelijke bureaus is wel dat ze verder kijken dan de actuele scope van de politici. Ze pakken de onderwerpen op waarvan de verwachting is dat ze vier jaar actueel en maatschappelijk relevant zullen blijven. Politici worden veel meer geleid door de politieke actualiteit.

Waarschijnlijk beoogt een wetenschappelijk bureau van een partij helemaal niet waardevrij te zijn. Ze zijn in de eerste plaats gericht op het leggen van een fundament onder al bestaande eigen inzichten van de partij en – op zijn mooist – op gedachtevorming binnen de partij over een toekomstig programma. Dat is niet verkeerd en ze komen er ook openlijk voor uit, maar waardevrije wetenschap is het niet.

Soortgelijke voor- en nadelen kleven aan adviescommissies van de regering, zoals de Raad van State, de Wetenschappelijke Raad voor het Regeeringsbeleid en ook de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken. Toch zijn de problemen daar van een andere orde, alleen al omdat de bedoeling juist is dat deze adviescommissies, wel apolitiek zijn en juist daarom ook gevarieerd worden samengesteld. Het is in mijn ogen dan ook uit den boze om bij de samenstelling te kijken naar de politieke kleur van betrokkenen. Bepalend zou moeten zijn of het beoogd lid over de vereiste deskundigheid beschikt en of het maatschappelijk veld in de gehele breedte door de deskundigen wordt gedekt. Maar alleen al doordat de samenstelling naar politieke kleur soms een punt van discussie is, komen waarden binnen. Als het goed is, worden deze waarden zoveel mogelijk geneutraliseerd door het streven naar gevarieerde samenstelling en het streven verschillende geluiden binnen de adviescommissie te laten horen.

De ministerraad heeft onlangs ingestemd met een voorstel van minister Ter Horst van Binnenlandse Zaken om de strategische adviesraden te clusteren in de vijf hoofdaandachtsgebieden van overheidsbeleid: economisch, sociaal-cultureel, fysieke omgeving, bestuurlijk-juridisch en internationaal. Deze clustering was al voorzien in de nota Vernieuwing Rijksdienst van september 2007 en moet bijdragen aan betere aansluiting tussen vraag en aanbod van kennis en advies. De clustering is in lijn met het kabinetsbesluit om het aantal voorgenomen adviezen van adviesraden en planbureaus voor het jaar 2009 te verminderen. Ook wordt gestreefd naar een andere stijl van werken en naar een reductie van het aantal thema's tot 30%. Ik ben geen voorstander van deze bezuiniging. Zoals Kim Putters, Eerste Kamerlid en bestuurskundige aan de Erasmus Universiteit, terecht opmerkte: 'Voorkomen moet worden dat het parlement zijn eigen onafhankelijke informatievoorziening en tegenspraak wegsa-

neert.⁸ Ik denk dat adviescommissies een belangrijke rol als intermediair vervullen en nodig zijn om de moeizame relatie tussen politiek en wetenschap te verbeteren.

Misschien is het ook goed om even aandacht te besteden aan de ambtenaren. Ambtenaren zijn geen wetenschappers, maar in dit kader interessant omdat in de NRC van 13 september 2008 door redacteur Banning werd gepleit voor meer deskundigheid bij ambtenaren.⁹ Topambtenaren zijn steeds meer procesmanagers, ministeries spenderen steeds meer geld aan externe adviseurs. Moeten ambtenaren deskundiger worden of is het inschakelen van deskundigen eigenlijk zo gek nog niet? In een reactie op het artikel schrijft prof. van der Veen: 'het kan juist heel verstandig zijn om externen in te huren voor specialistische klussen. Het inhuren van experts draagt bij aan de flexibilisering van overheidsuitgaven: alleen dan geld besteden als je expertise nodig hebt en alleen voor die kennis die je nodig hebt.'¹⁰ Voor de verhouding tussen politiek en wetenschap en de rol van intermediairs daarbij, lijkt me de vraag of ambtenaren die onvoldoende deskundig zijn, wel in staat zijn de rol als intermediair te vervullen belangrijker dan het kostenelement. Begrijpen zij de boodschap van de ingehuurd wetenschappers wel? Bovendien lijkt het me een belangrijke taak voor de ambtenaren om er op toe te zien dat de ingehuurd wetenschappers onafhankelijk hun werk kunnen doen c.q. hebben gedaan. De ambtenaar zelf leeft in een voortdurend conflict tussen objectiviteit en loyaliteit. Als hij de bestuurder/politicus voor wie hij werkt moet adviseren, moet hij rekening houden met zowel wetenschappelijke realiteit als politieke realiteit en gevoeligheid. Een goede ambtenaar meldt naar mijn mening aan de bestuurder welke relevante wetenschappelijke kennis beschikbaar is, maar is loyaal aan de bestuurder als diens politieke oordeel desondanks anders uitvalt, tenzij hij daardoor in gewetensnood komt, bijvoorbeeld vanwege een gevaarlijke *don't confuse me with the facts*-houding van de bestuurder.

Tot slot is er de pers als intermediair (wetenschappelijk en niet wetenschappelijk).

Van wat ik zo om mij heen hoor, zijn voor wetenschappers de krantenberichten die over hun bevindingen worden gemaakt vaak een gruwel. Alle nuan-

8 Eerste Kamerlid K. Putters, 'Kennis is tegenmacht. Onbezonnen sanering van het adviesstelsel ondergraaft de democratie.' in *S&D* 6, 2008, p. 33 e.v. Zie ook Roel in 't Veld, 'Extern advies kan echt niet meer. Toch?', *NRC* 1 en 2 maart 2008

9 C. Banning, in *NRC* 13 september 2008: 'Topambtenaren zijn managers zonder inhoud. Ambtenaren Ministeries spenderen vier keer zo veel aan externe adviseurs als tien jaar geleden: 1,2 miljard euro', *Economie* p. 15.

10 J.A.A. van der Veen, hgl. Ketenmanagement Nyenrode Business Universiteit, *NRC* 30 september 2008: 'Het Rijk huurt expertise in. Is dat dan zo erg?', p. 6.

ces zijn er uit weggeschreven, alle slagen om de arm verdwenen. En ook over televisieoptredens hoor ik vaak dat er te weinig ruimte was om een goede uitleg te geven en dat de presentator vooral uit was op een smakelijk, liefst extreem, standpunt. Toch pleit Dirk van Delft ervoor dat wetenschappers meer naar buiten treden. Hij noemt als voorbeeld de deeltjesversneller:

*'De Large Haldon Collider is het duurste instrument uit de geschiedenis. De samenleving, die dat geld opbrengt, heeft er recht op te horen wat de aanschaf van zo'n deeltjesversneller rechtvaardigt. (...) Universiteiten en instituten moeten wetenschappers koesteren die actief de buitenwereld opzoeken.'*¹¹

De Radboud Universiteit doet dat. Met grote regelmaat geven wetenschappers als Ybo Buruma en Peter Tak op de televisie of in de pers uitleg en worden belangrijke bevindingen van wetenschappers ogenblikkelijk in de media gebracht, denk aan het kraken van de OV-chipkaart door wetenschappers van de Radboud universiteit.

Het voorgaande brengt me tot twee stellingen:

1. 'Hoe dichter intermediairs bij de politiek staan hoe minder onafhankelijk zij zijn, dus hoe minder vrij hun waarheidsvinding is. Of korter: Hoe dichter intermediairs bij de politiek staan, hoe minder wetenschappelijk hun inbreng is.'
2. 'Hoe dichter intermediairs bij de politiek staan hoe meer invloed zij daarop hebben.'

Er wordt goed geluisterd naar intermediairs, soms is er zelfs een plicht om te reageren, zoals bijvoorbeeld op de adviezen van adviescommissies van de regering. Maar daar staat tegenover dat communicatieproblemen ook groter kunnen worden door intermediairs, er zijn meer schakels, meer vertaalslagen, meer belangen die een rol spelen.

FACTOREN DIE BEPALEN OF WETENSCHAPPERS WORDEN GEHOORD

Als we een goede relatie tussen wetenschap en politiek gewent vinden, is de logische volgende vraag(4): Is verbetering mogelijk? Voordat ik die vraag beantwoord, leg ik nog een stelling van Engbersen voor. Deze luidt: 'Onderzoekers hebben weinig of geen invloed op wat er met hun bevindingen gebeurt en kunnen daarvoor ook niet verantwoordelijk worden gehouden.' Hij voegt daar-

¹¹ D. van Delft, bijz. hgl. Materieel erfgoed van de natuurwetenschappen aan de Universiteit van Leiden, NRC 30 september 2008: 'Faust en Frankenstein blijven onze vijand. En daarom moeten wij wetenschappers actief bijdragen aan betere beeldvorming over ons werk.'

aan toe 'Als de wetenschappelijke geest uit de fles is dan kan de vertaling van wetenschappelijke inzichten een geheel eigen dynamiek krijgen.'¹²

Met deze uitspraak gooit hij de handdoek in de ring. Hij geeft een aantal goede voorbeelden van situaties waarin zijn eigen bevindingen werden gebruikt en misbruikt door politici. Toch vind ik de stelling wat te fatalistisch. Beter lijkt het me om na te gaan welke factoren beïnvloeden of er wat met de bevindingen van wetenschappers gebeurt en zo ja wat. Als blijkt dat dit factoren zijn die zij kunnen beïnvloeden, kunnen zij er wellicht ook wel verantwoordelijk voor worden gehouden. Die verantwoordelijkheid houdt wat mij betreft tenminste in dat de wetenschapper in discussie moet treden met politici die er verkeerde conclusies uit trekken. Het is te makkelijk om je handen er vanaf te trekken en je schouders op te halen omdat Engbersen meent dat wetenschappers niet verantwoordelijk kunnen worden gehouden voor de geest uit de fles. De wetenschapper zal echter tenminste duidelijk moeten maken welke conclusies voor zijn rekening komen en waar de inkleuring door de politiek begint. De wetenschapper moet zich er bewust van zijn dat hij wel enige invloed en verantwoordelijkheid heeft

Rechtssociologe Böcker noemt verschillende categorieën van factoren die invloed hebben: factoren aan de kant van de wetenschap, factoren aan de kant van de potentiële gebruikers, kenmerken van het debat, inrichting van het wetgevingsproces en invloed van factoren op elkaar.¹³

Nogmaals, ik heb zelf geen onderzoek gedaan naar de factoren die bepalen of politici zich iets van de resultaten van wetenschappelijk onderzoek aantrekken en durf dus zeker niet te zeggen hoe groot de invloed van de verschillende factoren zal zijn. Maar ik wil wel mijn veronderstellingen met u delen over factoren die van invloed zijn:

- Onderzoek dat is gedaan op basis van een adviesvraag zal mogelijk meer invloed hebben, dan onderzoek dat op eigen initiatief is verricht en ook de reden van het onderzoek of de adviesvraag, de aard van het probleem of het vraagstuk dat aanleiding was voor het onderzoek zullen invloed hebben op de doorwerking ervan.
- De aard van het onderzoek zelf heeft ongetwijfeld ook invloed: is het natuurwetenschappelijk of sociaal wetenschappelijk, empirisch of normatief, kwantitatief of kwalitatief? Ligt er eigenlijk wel onderzoek aan de inbreng van de wetenschapper ten grondslag? Böcker constateert in haar onderzoek naar de rol van wetenschap op de totstandkoming van de wet op de

12 G. Engbersen, *op. cit.*, p. 51.

13 A. Böcker, *Identificatieplicht: oplossing of oorzaak van problemen*, Reeks Recht & Samenleving 17, Nijmegen: GNI 2002, p. 123 e.v.

- identificatieplicht dat in de bijdragen van de wetenschappers *common sense* noties zeker zo belangrijk leken te zijn als empirisch onderzoek.¹⁴
- Van invloed zal ook zijn of de resultaten van het onderzoek politiek gevoelig zijn en wat de politieke kleur is van de adviesvrager of van de politici aan wie de resultaten worden voorgelegd. Mevrouw Verdonk houdt niet van wetenschap, niet van juristen en niet van vreemdelingen. Adviezen aan haar van wetenschappers en juristen over haar Inburgeringswet vielen dus per definitie slecht, zeker als deze adviezen vreemdelingvriendelijk waren.
 - Van belang is vast ook de persoon van de wetenschapper: zijn betrouwbaarheid, deskundigheid, opstelling, naam en faam. Een Non-Gouvernementele Organisatie als Amnesty International maakt minder indruk als hij zegt dat mensenrechten worden geschonden door de versnelde asielprocedure, dan de ACVZ wat immers een divers samengestelde regeringscommissie is.
 - Eenstemmigheid van wetenschappers is van groot belang. Als wetenschappers elkaar tegenspreken lijkt het onderzoek ten onrechte opeens minder waard. Van belang is dat nauwkeurig wordt nagegaan op welke punten tegenspraak plaatsvindt: betreft het details of de kern, en wat is de reden van de tegenspraak? Daar staat tegenover dat onderzoek door één onderzoeker minder indruk maakt dan onderzoek dat is bevestigd door andere wetenschappers.
 - De invloed van de wijze van presentatie van het onderzoek, de toon van het rapport en de verspreiding van de resultaten moeten evenmin worden onderschat. Worden alleen de gevonden feiten gepresenteerd of wordt er ook een normatief oordeel aan verbonden? Is het kritisch of oplossingsgericht? Is het neutraal, beleefd, origineel? Of, zoals een van de respondenten van Böcker het verwoordde: *'Het maakt natuurlijk uit hoe je het in de publiciteit brengt (...). Je kunt het rellerig in de publiciteit brengen of je kunt het rustig brengen.'*¹⁵
 - De factor tijd: op welk moment is het onderzoek verricht en wanneer was het gereed: voor besluitvorming of daarna? Is het een evaluatie onderzoek (typisch rechtssociologisch) of een exploratief onderzoek op basis waarvan het besluit tot een nieuwe maatregel moet worden genomen?

14 A. Böcker, *op. cit.*, p.96.

15 A. Böcker, *op. cit.*, p. 99.

ONAFHANKELIJKHEID, INTEGRITEIT, GELD EN ANDERE ETHISCHE KWESTIES.

‘Van waardevrije wetenschap naar waardeloze wetenschap is maar een kleine stap.’¹⁶ Universitaire research mag niet te afhankelijk worden van belanghebbende sponsors. Sponsors kunnen afkomstig zijn uit het bedrijfsleven, maar ook de politiek kan direct of indirect als sponsor van onderzoek optreden.

Op zondag 19 oktober werden in het televisieprogramma Zembla de sterke banden tussen de Gezondheidsraad, een zeer gezaghebbend orgaan dat de Minister van Volksgezondheid adviseert, en de farmaceutische industrie blootgelegd en aan de kaak gesteld. De overheid heeft, op basis van de adviezen van de Gezondheidsraad, besloten een vaccin tegen baarmoederhalskanker per 1 januari 2009 op te nemen in het Rijksvaccinatieprogramma. Dat betekent dat alle Nederlandse meisjes van 12 jaar het gratis krijgen aangeboden.

Volgens Zembla zaten in de adviescommissie van de raad diverse wetenschappers die banden onderhouden met de fabrikanten van het vaccin. Zo krijgen ze bijvoorbeeld geld voor onderzoek.

Voorzitter van de commissie, prof. J. van der Noordaa bevestigde in de uitzending de connecties. Maar hij verdedigde zich door te zeggen dat de commissieleden stuk voor stuk integere wetenschappers zijn, die onpartijdig hun oordeel kunnen vellen.¹⁷ De minister kan adviezen van de Gezondheidsraad naast zich neer leggen. In de praktijk gebeurt dit weinig.

Bij mij riep deze reactie van Van der Noordaa de vraag op: wat zijn integere wetenschappers? Zijn het wetenschappers die geen geld aannemen voor onderzoek, die geen opdrachtonderzoek verrichten? Veel onderzoek wordt tegenwoordig – als derde-geldstroom-onderzoek – betaald door overheidsinstanties of gesponsord door het bedrijfsleven en dan loert altijd het gevaar: ‘wiens brood men eet, wiens woord men spreekt’.

En zelfs als wetenschappers zich verre van elke financiële vergoeding houden, is de integriteit van wetenschappers dan gegarandeerd? Waardevrije wetenschap bestaat niet. Wetenschap is sociaal ingebed en uiteindelijk altijd mensenwerk.¹⁸ Er zijn altijd belangen, keuzemomenten, subjectieve aspecten.

Zelf ervaar ik dat in mijn werk ook. Al is het maar bij de keuze van mijn onderwerp. Ik zou bijvoorbeeld niet graag onderzoeken of asielzoekers vaker crimineel zijn dan arbeidsmigranten. Maar ook bij de keuze van de methoden speelt mijn persoonlijke voorkeur mee. Toen prof. Groenendijk en ik onderzoek

16 *Op. cit.*, p. 5.

17 Van der Noordaa, voorzitter Adviescommissie Gezondheidsraad in Zembla 7 oktober 2008, ‘Hele leugens en halve waarheden rond het omstreden kankervaccin’.

18 Vgl. K. Schuyt, ‘The fate of knowledge in science, politics and society’, in: WRR Lecture 2007, *The thinking state?*, Den Haag: WRR 2007, p. 10, die wijst op Thomas Kuhn.

verrichtten naar de effecten van de rechtspraak van de Raad van State op de lagere vreemdelingenrechters bij de rechtbanken, gaven wij de voorkeur aan een kleinschalig kwalitatief onderzoek bestaande uit intensieve interviews met een selectie van rechters, boven een kwantitatieve enquête onder alle vreemdelingenrechters met weinig diepgang. Inmiddels weet ik dat een wetenschapper zich er in elk geval van te voren van bewust moet zijn dat de keus voor een bepaalde methode zijn onderzoek kwetsbaar kan maken voor kritiek en dat het dus van groot belang is om goed uit te leggen waarom je bepaalde keuzes maakt. Tot slot speelt mijn persoonlijke voorkeur een rol bij de presentatie van de feiten. Presenteer ik de feiten en niets dan de feiten of geef ik ook verklaringen en mag daarbij dan mijn eigen opvatting doorsijpelen? In mijn eigen vak, de Rechtssociologie, houdt de discussie tussen wat beter is: empirische of normatieve rechtsociologie, de geesten al sinds jaar en dag gescheiden.

Zeker voor de sociale wetenschappen is het vrijwel onmogelijk om waardevrij te zijn. Het is buitengewoon moeilijk om een laboratoriumsituatie te scheppen en als dat wel gebeurt, is die situatie meestal zo ver verwijderd van de maatschappelijke werkelijkheid dat de conclusies weinig werkelijkheidswaarde hebben. Dat neemt niet weg dat wetenschappelijke integriteit naar mijn mening wel betekent dat het streven zoveel mogelijk gericht moet zijn op waardevrijheid, op tenminste objectieve herhaalbare methoden en op het scheiden van feiten en normen.

Als wetenschap en politiek interfereren, is het risico groot dat afbreuk wordt gedaan aan het streven naar waardevrijheid van wetenschap en dat bewust of onbewust naar een bepaald resultaat toe wordt geredeneerd, dat klemtonen worden gelegd zonder dat de feiten daar aanleiding toe geven.

Een deel van het onderzoek, vooral fundamenteel onderzoek, wordt door de gemeenschap gefinancierd. De politiek besluit daar uiteraard over, het gaat immers over besteding van gemeenschapsgeld, maar de politiek laat de wetenschap terecht ook veel vrijheid. Thorbecke zei dat de politiek zich niet met de inhoud van kunst moet bemoeien.¹⁹ Dat geldt naar mijn mening in principe ook als het om wetenschap gaat.

Wetenschappers moeten dus met name alert zijn bij opdrachtonderzoek, als zij voor hun onderzoek betaald worden. Zij moeten dan kritisch bij zichzelf te rade gaan of zij de belangen van hun opdrachtgever uit het hoofd kunnen bannen. Wetenschappers moeten met name terughoudend zijn als hen wordt gevraagd onderzoek te verrichten ter ondersteuning voor een bepaalde uitkomst, als de opdrachtgever zelf de onderzoeksmethode wil bepalen of als de vrijheid ontbreekt om op enig moment de resultaten van het onderzoek open-

¹⁹ http://nl.wikipedia.org/wiki/Johan_Rudolf_Thorbecke: *'De Kunst is geen regeringszaak, in zooverre de Regering geen oordeel, noch eenig gezag heeft op het gebied der kunst.'*

baar te maken. Maar ook als deze drie problemen zich niet voordoen, blijft waakzaamheid geboden.

Niet alleen wetenschappers moeten alert zijn dat zij voldoende afstand houden met het oog op waardevrijheid van hun werk, ook politici moeten alert zijn dat zij de wetenschappers op voldoende afstand houden. En zowel de wetenschapper als de politicus hebben een verantwoordelijkheid voor een integer maatschappelijk gebruik van wetenschappelijke bevindingen.

SLOT: VERANTWOORDELIJKHEID POLITIEK EN WETENSCHAP

Resumerend:

1. Een goede communicatie tussen politiek en wetenschap is van belang, alleen al omdat de politiek aan de hand van wetenschappelijke bevindingen beter gefundeerde, rationelere beslissingen kan nemen.
2. Essentieel daarvoor is het besef van en respect voor de verschillende rollen; luisteren naar elkaar; aandacht en geld voor intermediairs zoals adviescommissies (en dus zeker geen inkrimping); zelfbewustzijn en verantwoordelijkheidsgevoel van zowel wetenschappers als politici.

De verantwoordelijkheid van politici met betrekking tot de wijze waarop zij omgaan met de wetenschap is van belang. Zij mogen wetenschappelijke informatie die hun niet van pas komt, omdat hij botst met hun partijprogramma of beleidsdoel, niet verzwijgen en zeker niet ontkennen. De houding *'don't confuse me with the facts'* past niet bij hun verantwoordelijkheid. Onverantwoordelijke politiek vind ik bijvoorbeeld het miskennen van een gefundeerde wetenschappelijke analyse door Grütters, waaruit blijkt dat er geen aantoonbaar verband is tussen het categorale beschermingsbeleid voor asielzoekers uit bepaalde landen en de komst van asielzoekers uit die landen naar Nederland.²⁰ Ondanks dit onderzoek blijven Kamerleden en bewindspersonen hardnekkig beweren dat het categoriaal beschermingsbeleid tot aanzuigende werking leidt. Zij willen deze feiten niet horen, de resultaten van dit onderzoek niet kennen, omdat het ze niet van pas komt. Ook het doen van totaal ongefundeerde uitspraken staat naar mijn mening op gespannen voet met de verantwoordelijkheid die politici hebben. Bijvoorbeeld het leggen van de – door geen enkel wetenschappelijk onderzoek ondersteunde – relatie tussen dubbele nationaliteit en loyaliteit.

20 C. Grütters, *Effecten van groepsgebonden asielbeleidsmaatregelen. Een analyse van mogelijke verbanden tussen de instroom in Nederland van asielzoekers uit Afghanistan, Burundi, DR Congo, Irak, Iran, Ivoorkust, Liberia, Rwanda, Sierra Leone, Soedan en Somalië en specifieke asielbeleidsmaatregelen met betrekking tot die landen. Een studie op verzoek van de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken*, Nijmegen: CMR, mei 2006.

Een politicus heeft natuurlijk te maken met andere belangen. Dat moet hij dan naar mijn mening uitleggen. Die belangen kunnen ook zijn gelegen in gevoelens, hoe irrationeel die ook zijn. Maar politici die blind en doof zijn voor wetenschappelijke bevindingen of ongefundeerde quasi-wetenschappelijke beweringen doen, maken dat men, zoals Domela Nieuwenhuis constateerde, het parlement niet alleen ziet als een afgeleide van het woord *parler* (spreken) maar ook van het woord *mentir* (liegen).

Mag de politiek verantwoordelijkheid afschuiven op wetenschappers, bijvoorbeeld door een onderzoekscommissie in te stellen als een conflict uit de hand dreigt te lopen of politiek niet goed uit komt. Ik heb daar niet per se bezwaar tegen. Hoewel het doel mogelijk is het voor zich uitschuiven van een politiek probleem, blijkt dit meestal ook om andere redenen verstandig. Niet alleen wordt tijdswinst bereikt, soms blijkt dat het probleem niet rijp was voor besluitvorming en door enkel tijdsverloop of doordat deskundigen, wetenschappers zich erover hebben gebogen, verdwijnt de angel uit het probleem.

Maar ook het omgekeerde komt voor. Nogmaals verwijst ik naar Böcker die memoreerde dat door minister Korthals Altes werd afgezien van sociaal wetenschappelijk onderzoek naar de voorgenomen wet op de identificatieplicht 'in verband met de spoed die met de wetwijziging geboden was.'²¹ Tijd is een element, maar politici hebben naar mijn mening de verantwoordelijkheid om een oprechte afweging te maken of haastige spoed werkelijk nodig is of vooral goed in hun straatje past, of zij het argument 'spoed' niet in wezen gebruiken omdat zij niet door de feiten gehinderd willen worden.

Maar ook de wetenschapper moet zijn verantwoordelijkheden kennen.

Wetenschappers hebben een fantastisch vak, met een ongekenne vrijheid. Wetenschappers krijgen deze vrijheid van de samenleving omdat die vrije wetenschapsbeoefening belangrijk vindt met het oog op vooruitgang, als fundament onder belangrijke beslissingen en – meer in het algemeen – om kennis te vergaren. Daar tegenover staan, naar mijn mening, wel enige verplichtingen aan die samenleving. Allereerst het bewustzijn bij wetenschappers dat zij deel uitmaken van die samenleving en daaraan in positieve zin moeten bijdragen.

In de tweede plaats begrip van wetenschappers voor de beperkte mogelijkheden van de politiek als het gaat om het gebruik van onderzoeksuitkomsten. Emoties en irrationele reacties zijn onlosmakelijk verbonden met de menselijke natuur en het past de wetenschapper niet zich daarvan verongelijkt af te keren. Begrip hiervoor betekent dat wetenschappers zich ervan bewust moeten zijn dat politici moeten omgaan met die emotie en irrationaliteit. Er zijn meer soorten waarheid dan alleen de wetenschappelijke waarheid, er is bij-

21 A. Böcker, *op. cit.*, p. 90.

voorbeeld ook de waarheid van de macht van de politieke meerderheid.²² Het is natuurlijk niet de bedoeling dat wetenschappers zich bij hun onderzoek inlaten met emotionele en irrationele gevoelens, maar het is van belang dat ze hun resultaten met begrip voor de werking van die samenleving presenteren en verdedigen. Dat vergt soms een lange adem, maar misschien is de uitkomst dan wel een bruikbaar politiek compromis dat beter is dan geen compromis.

Ten derde hebben wetenschappers een verantwoordelijkheid om bevindingen, verklaringen, ideeën op een begrijpelijke manier onder de aandacht te brengen en via de juiste kanalen. Als een wetenschapper relevante onderzoeksresultaten heeft en hij volstaat ermee daarover te publiceren in een wetenschappelijk tijdschrift, is de kans klein dat de politiek er iets mee doet. Behalve dat de politicus natuurlijk verder kan kijken dan zijn neus lang is, kan de wetenschapper er moeite voor doen zijn bevindingen publiek te maken. Daarbij hoort ook dat hij zijn, wetenschappelijk ongetwijfeld volstrekt gerechtvaardigde en terechte twijfel, soms een beetje minder pregnant uit. Dat wetenschap en twijfel hand in hand gaan mag verondersteld worden bekend te zijn. Natuurlijk, honderd procent zekerheid heeft een wetenschapper nooit. Ook de wetenschap kan de toekomst niet voorspellen, ook wetenschappers hebben te kampen met *bounded rationality*. Alles is slechts voorlopig waar, waar totdat het tegendeel is bewezen, totdat er een betere verklaring is gevonden. Bovendien zijn voorspellingen over de toekomst per definitie onzeker. Maar de politiek kan daar weinig mee. Als de wetenschapper naar waarheid zegt: 'bij onverminderde CO₂-uitstoot warmt de aarde de komende 50 jaar minstens 10 graden op en stijgt het waterpeil in Nederland met tenminste een halve meter, maar ik weet het niet zeker', zal de reactie van de politiek zijn: 'ach, niet zeker, dan valt het vast wel mee', of: 'niet zeker, hoe moeten wij dan investeringen van miljoenen op dit moment verantwoorden?'. Benadruk dus de waarschijnlijkheid en niet de onzekerheid.

Hierbij hoort ook, en dat is mijn laatste punt, dat wetenschappers naar mijn mening soms teveel de details waarover zij het niet eens zijn uitvergroten. Dat is weliswaar zinvol en zelfs belangrijk in de wetenschappelijke context, maar als het gaat om het naar buiten treden kan het ook heel nuttig zijn als wetenschappers elkaar opzoeken en een gezamenlijk standpunt naar buiten brengen. Als zij laten zien dat hun bevindingen in grote lijnen overeenstemmen.

22 Vgl. W. van de Donk, 'On Governing and Thinking Ahead as a Service to Democracy', in: WRR Lecture 2007, *The thinking State?*, Den Haag: WRR 2007, p. 43.

Kortom, ik pleit ervoor dat wetenschappers, na afronding van hun volstrekt onafhankelijke en integere onderzoek, een beetje politieke verantwoordelijkheid durven nemen. Dat zij de moeite nemen om wetenschap helder uit te leggen. De wetenschapper moet beseffen dat hij ook lid is van de samenleving en in de prachtige positie om wetenschappelijke bevindingen van nut voor die samenleving te laten zijn.